

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نېاشد تن من مېباد
بدین بوم و بر زنده یک تن مېباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Iran's M.

انینه ایران

فرستنده: گروه پروسه

حسین تربتی

۲۴ سپتمبر ۲۰۱۳

ناگفته‌های «من و تو» درباره رضا شاه

نمایش فلم مستند «رضاشاه» در شبکه ماهواره‌ای «من و تو» بحث‌ها و گفت‌وگوهای تندی را در عرصه فضای اینترنت آفرید که از جهتی مایه خوشحالی و از سوئی مایه تأسف بود. خوشحالی از آن جهت که جامعه ایران مخصوصاً قشر جوان در قبال مباحث تاریخی واکنش نشان می‌دهند و تأسف به آن دلیل که بخشی از ایرانیان (مخصوصاً جوانان) با نادیده گرفتن مهم‌ترین اسناد و فاکت‌های تاریخی بر روی حقیقت چشم می‌بندند.

مستند رضاشاه از آن جهت قابل انتقاد است که قبل از بیان بی‌طرفانه تاریخ به تحریف آن پرداخته و بسیاری از رخدادهای واقعیتهای تاریخی را نادیده می‌گیرد. ما سعی می‌کنیم تا در این متن کوتاه گوشه کوچکی از این ناگفته‌ها را بیان کنیم. این نوشته از دو بخش تشکیل شده است:

۱) بخش اول با عنوان آیا می‌دانید که؟ نامگذاری شده. در این بخش این ناگفته‌ها به صورت تیتروار و خلاصه مطرح می‌شود.

۲) بخش دوم بر اساس پاسخ به یک سؤال عجیب نوشته شده است. طرح کننده این سؤال در یکی از صفحات فیس بوک پس از دفاع از رضاشاه پرسیده بود:

«آیا مدرکی هم دارید که رضاشاه جنایتی را مرتکب یا کسی را کشته باشد؟!» ما با آوردن شرح کوتاهی از محاکمات عوامل شهربانی رضاشاهی (پانیز [خزان] ۱۳۲۰ تا شهریور [سنبله] ۱۳۲۱ خورشیدی) شرح جنایات آن‌ها که به دستور و یا با اطلاع رضاشاه انجام شده را آورده‌ایم.

بخش اول

آیا می‌دانید که؟

- ۱) آیا می‌دانید که: اولین قانون در جهت محدود کردن آزادی‌های سیاسی و فکری در خرداد [جوزا] ۱۳۱۰ و با نام «قانون مجازات متقدمین علیه امنیت» کشور تصویب گردیده است؟ در این قانون متهمین سیاسی از ۳ سال زندان تا اعدام محکوم می‌شدند. بر اساس این قانون سیاه صدها نفر حتی پس از حکومت رضاشاه دستگیر زندانی و بعضاً اعدام گردیدند.
- ۲) آیا می‌دانید که: مردم ایران برای مسافرت کردن بین دو شهر در دوره رضاشاه بایستی «پروانه مسافرت» دریافت می‌کردند و گر نه حق مسافرت نداشتند؟ این به اصطلاح پروانه در مهر ماه [میزان] ۱۳۲۰ (پس از سرنگونی رضاشاه) لغو گردید.
- ۳) آیا می‌دانید که: اولین سازمان امنیتی-اطلاعاتی (پدر ساواک و وزارت اطلاعات) در دوران رضاشاه تأسیس و فعال شد؟ نام این سازمان «اداره سیاسی شهربانی» بود. این اداره وظیفه داشت: افکار عمومی را کنترل کند، مراسلات پستی و نامه‌های خصوصی مردم را مطالعه کند، مقالات روزنامه‌های خارجی را ترجمه کند و نظرات دولت‌ها و احزاب خارجی را درباره دولت و دربار بداند، متهمان سیاسی و مخالفان فکری را دستگیر و بازجویی و شکنجه نماید و زندانیان سیاسی مهم را در زندان به قتل برساند.
- ۴) آیا می‌دانید که: اولین تجاوز به حریم خصوصی مردم با باز کردن و مطالعه نامه‌های پستی آن‌ها توسط مأمورین اداره سیاسی شهربانی رضاشاهی شروع شد؟
- ۵) آیا می‌دانید که: اولین «کشتار زندانیان سیاسی» در رژیم رضاشاه آغاز و صورت گرفت؟ این کشتار با وسایلی از قبیل آمپول هوا یا آمپول آب جوش، خفه کردن و یا قرار دادن قربانی چندین روز در سلولی که درب و پنجره آن تیغه آجری کشیده می‌شد صورت می‌پذیرفت. اشخاصی مانند تیمورتاش، فرخی یزدی، خان بابا سردار اسعد دوم و . . . از جمله قربانیان چنین کشتاری بودند.
- ۶) آیا می‌دانید که: فعالیت اتحادیه‌های کارگری در دوران رضاشاه ممنوع بوده و بسیاری از فعالان کارگری دستگیر، زندانی و یا به قتل رسیده‌اند؟ از جمله این فعالان می‌توان به محمد دهگان، مرتضی حجازی، محمد اسماعیلی، مهدی طهماسبی، یوسف افتخاری و . . . اشاره کرد.
- ۷) آیا می‌دانید که: اولین ترور دولتی که علیه مخالفان و منتقدان اعمال می‌شود به فرمان رضاشاه صورت پذیرفته؟ ترور میرزاده عشقی مدیر نشریه قرن بیستم، ترور و بریدن سر واعظ قزوینی! مدیر نشریه نصیحت قزوین و ترور ناموفق سید حسن مدرس نماینده مجلس شورای ملی از جمله این فرامین هستند.
- ۸) آیا می‌دانید که: رژیم رضاشاه در سال‌های آغازین به قدرت رسیدن در برابر سنگباران یک گروه تناتر (در شهر انزلی) که یک بازیگر زن داشت، سکوت کرد و مأمورین شهربانی رضاشاهی در این جریان به نوعی حافظ سنگ‌اندازان مرتجع مذهبی بودند. این همان رژیمی است که چند سال بعد اعلام کشف حجاب نمود و خود را طرفدار برابری حقوق زن و مرد اعلام نمود.
- ۹) آیا می‌دانید که: فقط در سال‌های ۱۳۰۶ و ۱۳۰۷ (سال‌های دوم و سوم سلطنت رضاشاه) واردات کالا از انگلستان (اولین طرف قرارداد تجاری دولت ایران) نسبت به سال‌های ۱۲۹۳ و ۱۲۹۴ خورشیدی، ۹ میلیون قران افزایش داشته است. این به معنای سود سرشاری برای امپریالیسم انگلستان بود!

- ۱۰) آیا می‌دانید که: ایران تا پایان سال ۱۳۰۸ خورشیدی صرفاً مصرف‌کننده کالاهای روسی و انگلیسی (از قبیل رنگ، مشروبات الکلی، پارچه‌های نخی، کبریت و ...) و اولین تولیدکننده مواد خام اقتصادی سرمایه‌داری انگلیس (از قبیل پنبه، نفت، قالی، خشکبار، پشم و برنج) بوده است.
- ۱۱) آیا می‌دانید که: در دوران حکومت رضاشاه کشاورزی ایران و ابزارهای تولید در این رشته عملاً هیچ پیشرفت و تکاملی نیافت و مناسبات عقب افتاده زمین‌داری (فئودالی) در روستاها همچنان دست نخورده باقی ماند؟
- ۱۲) آیا می‌دانید که: رضاشاه علاقه عجیبی به غصب (تصاحب) زمین‌های مرغوب کشاورزی به نفع خود داشت؟ و در هنگام سرنگونی حدود ۴۰۰ هزار هکتار زمین غصبی به نام وی بوده است؟

بخش دوم

پاسخ به یک سنوال؛

مدارک و اسنادی مربوط به جنایات سیاسی رژیم رضاشاه

پس از استعفای رضاشاه و تغییر ریاست شهربانی و همچنین تغییر فضای سیاسی کشور اطلاعیه‌ای در روزنامه اطلاعات چاپ شد. در این اطلاعیه که در شماره ۴۶۵۹ سال شانزدهم روزنامه و مؤرخ ۲ مهر [میزان] ۱۳۲۰ درج شده بود آمده است: «نظر به این‌که بعضی از کارمندان اداره پولیس و آگاهی و شماری از پایوران شهربانی متهم به اسباب چینی و تقلب می‌باشند. طبق دستور کفیل شهربانی، جمعی از آنان منتظر خدمت شده و مقرر گردید پایوران متهم از پوشیدن لباس پایوری محروم باشند تا به شکایات شکات و سوابق اعمال پایوران رسیدگی شود.»

چند روز بعد در اطلاعیه‌ای دیگر (در همین روزنامه) از مردم خواسته شده بود تا اگر شکایتی در این زمینه دارند به دادگستری مراجعه نمایند. به دنبال این اطلاعیه ۶ نفر از رؤسای شهربانی با اسامی زیر بازداشت شدند:

- ۱) سرپاس رکن الدین مختاری رئیس کل شهربانی ایران
 - ۲) سرگرد کاظم جهانسوزی رئیس شهربانی قم
 - ۳) هاشم عربشاهی رئیس اداره آگاهی
 - ۴) مصطفی راسخ قائم مقام رئیس کل زندان‌های کشور
 - ۵) عبدالحسین جوانشیر رئیس شعبه بازجویی اداره سیاسی
 - ۶) عبدالله مقدادی افسر پیشین اداره آگاهی
- این بازداشت‌ها بر اثر شکایات خانواده‌های قربانیان حکومت افزایش یافت و افراد دیگری به این لیست اضافه شدند:
- ۷) احمد احمدی (معروف به پزشک احمدی) پزشک‌یار زندان قصر
 - ۸) عسکر فروتن رئیس شهربانی ملایر
 - ۹) علی اصغر عقیلی پور بازرس اداره آگاهی
 - ۱۰) عباس بختیاری (معروف به شش انگشتی) بازرس شهربانی
 - ۱۱) هادی نظمی پاسبان شهربانی ملایر
 - ۱۲) سیف الله فولادی پایور شهربانی
 - ۱۳) حسینقلی فرشچی بازرس شهربانی
- اتهاماتی که دادگاه به این افراد وارد کرد در حقیقت لیست جنایات و مواردی است که امروز به عنوان نقض حقوق بشر می‌شناسیم. جنایات مطرح شده در دادگاه تنها به موارد ۱۰ سال آخر رژیم رضاشاه مربوط می‌شد و تازه همه آن‌ها را هم در بر نمی‌گرفت. ما این اتهامات را فهرستوار با آوردن نام قربانیان آن‌ها در این‌جا می‌آوریم:

(۱) بازداشت بی‌دلیل و بیش از حد قانونی متهمین (که عمدتاً سیاسی بودند):

الف. سلمان و هادی اسدی (بستگان اسدی نایب التولیه حرم امام رضا) از مشهد
ب. اسماعیل فروهید و یک گروه ۲۲ نفری دیگر به اتهام عضویت در فرقه اشتراکیه (حزب کمونیست ایران). حکم آزادی آن‌ها صادر اما اجراء نشد.
ج. رسدبان سوم محمد علی حق به اتهام عضویت در فرقه اشتراکیه. اتهام ثابت نشد اما نام‌برده همچنان در زندان باقی ماند

د. متهمین موسوم به گروه کارمندان دارائی سنج

س. حسین مهاجر به اتهام آن‌که در مستی سخنانی را علیه رژیم گفته بود.

(۲) نگاهداری زندانیان سیاسی پس از پایان دوران حبس:

سهام الدین غفاری از گروه موسوم به «گروه جهانسوز فولادی»

(۳) شکنجه متهمین برای گرفتن اعتراف‌های خلاف حقیقت (با اطلاع بازجویان از بی‌گناهی متهم):

الف. نعمت الله ضرابی از گروه موسوم به «گروه جهانسوز فولادی»

ب. یک زن باردار در گیلان جهت گرفتن مدرک جرم از شوهرش که در اثر شکنجه دچار سوختگی از ناحیه پا و سقط جنین شده بود.

(۴) دست‌گیری و آزار بر اثر گزارشات بی‌اساس و مغرضانه:

الف. بانو لیلیان عکاس. ۵ سال بازداشت به اتهام واهی عکس گرفتن از مناطق نظامی و این که در جایی گفته با رضاشاه مخالفم. منبع گزارش شاگرد آتلیه عکاسی بوده که توسط خانم لیلیان اخراج شده بود.

ب. علی مقتدر شفیعا. اتهام ثابت نشده جاسوسی بر اثر گزارش

ج. عباسعلی شکوهی، حیدر و حبیب به به دلیل سوءظن شهربانی قوچان

د. ماطا ووس ملکیان به اتهام واهی نوشتن نامه (با حروف روزنامه) تهدید آمیز به رضا شاه

(۵) قتل زندانیان سیاسی:

الف. سید حسن مدرس

ب. نصرت الدوله فیروز

ج. شیخ خزعل

د. عبدالحسین دیبا

س. دکتر محمد تقی ارانی

ش. عبدالحسین تیمورتاش

ص. خان بابا اسعد (سردار اسعد دوم یا سردار بهادر)

ه. محمد فرخی یزدی

ی. صولت الدوله قشقائی

لازم به ذکر است که دادگاه تنها پرونده قتل ۵ نفر یعنی مدرس، دیبا، فیروز، خان بابا اسعد و شیخ خزعل را پی‌گیری و برای متهمین آن رأی صادر نمود. اتهامات دیگر همگی رسیدگی و به رأی نهائی دادگاه رسید. این رأی در عصر ۲۵ شهریور [سنبله] ۱۳۲۱ صادر و تمامی مطبوعات کشور آن را به چاپ رسانیدند.

این‌ها همگی گوشه‌هایی از رخدادهای دوران سلطنت پهلوی اول هستند. مدارک و اسناد دیگری که از دوران رضاشاه به‌جا مانده خاطرات فعالان مختلف سیاسی آن دوره است که اکثراً طعم زندان‌ها و تبعیدگاه‌های ناگفته رضاشاهی را چشیده‌اند ما نمونه‌هایی از آن‌ها در این‌جا می‌آوریم:

- ۱- خاطرات دوران سپری شده/یوسف افتخاری/به کوشش کاوه بیات/ انتشارات فردوس کارگر نفت جنوب و رهبر اعتصاب کارگری ۱۳۰۸ پالایش‌گاه آبادان
- ۲- پنجاه و سه نفر/بزرگ علوی/انتشارات جاویدان نویسنده مشهور ایرانی و عضو گروه چپ‌گرای موسوم به ۵۳ نفر
- ۳- خاطرات و تألمات مصدق/دکتر محمد مصدق/مصصح ایرج افشار/انتشارات علمی حقوق‌دان و نماینده مجلس شورای ملی، نخست وزیر بعدی ایران
- ۴- یادداشت‌های زندان/جعفر پیشه‌وری/نشر پسیان کتابفروش و معلم و روزنامه‌نگار از اعضای کمیته مرکزی حزب کمونیست ایران در سال‌های ۱۲۹۹ تا ۱۳۱۰
- ۵- ما و بیگانگان/دکتر نصرت‌الله جهانشاهلو/نشر ورجاوند پزشک از عضو گروه چپ‌گرای موسوم به ۵۳ نفر
- ۶- پنجاه نفر و سه نفر/انور خامه‌ای/سازمان انتشارات هفته روزنامه‌نگار عضو گروه چپ‌گرای موسوم به ۵۳ نفر
- ۷- خاطرات سیاسی خلیل ملکی/خلیل ملکی/با مقدمه دکتر محمد علی کاتوزیان/شرکت سهامی انتشار لیسانس داروشناسی عضو گروه چپ‌گرای موسوم به ۵۳ نفر
- ۸- پولیس خفیه ایران/مرتضی سیفی فمی تفرشی/ انتشارات ققنوس این کتاب به معرفی پولیس ایران بین سال‌های ۱۲۹۹ تا ۱۳۲۰ پرداخته، رؤسای شهربانی، رخدادهای مهم پولیسی و سیاسی و اجتماعی ایران را در این دوران بررسی می‌نماید.
- ۹- اسناد پروفینترن (بین‌الملل سندیکاهای سرخ کارگری) در رابطه با قتل دو تن از فعالان کارگری در زندان زیر شکنجه به نام‌های طهماسبی و مرتضی حجازی. این اسناد به زبان‌های روسی و فرانسوی موجود است. بخش‌هایی از سخنرانی‌های ایرانیان در کنگره‌های این سازمان توسط دکتر خسرو شاکری به فارسی برگردانیده شده است.
- ۱۰- واقعه اعدام جهان‌سوز و ریشه‌های اجتماعی آن/نجفقلی پسیان/انتشارات مدبر نجفقلی پسیان دانشجوی دانشکده افسری و هم‌دوره محسن جهان‌سوز (مسئول گروه جهان‌سوز) است او علاوه بر شرح دستگیری و بازجویی و زندان به جریان اوضاع پولیسی در دوران رضاشاه و محاکمه سرپاس مختاری رئیس شهربانی رضاشاه پس از سقوط وی می‌پردازد.